

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate et Educatione Civili I (2010)

Trnka Teofil Antoni (1905–1945), pseud. Ryszard, Śliwiński, vel Leszczak Marian Józef, oficer zawodowy WP, major NOW-AK od 11 listopada 1943, członek SN.

Urodził się 12 lipca 1905 r. w Krakowie, jako syn Teodora i Zofii Krupińskiej. Szkołę powszechną ukończył w Krakowie, po czym rozpoczął naukę w V Gimnazjum im. Jana Kochanowskiego, uzyskując świadectwo dojrzałości w 1926 r.

W dniu 11 października 1926 r. zapisał się na Wydział Filozoficzny UJ, gdzie do 1928 r. studiował nauki ścisłe (matematykę). Śmierć ojca była powodem pogorszenia się warunków materialnych rodziny i porzucenia dalszej nauki na Uniwersytecie Jagiellońskim.

W czasie nauki w gimnazjum i studiów na UJ, aż do początku lat 30. czynnie działał w Akademickim Związku Sportowym. W latach 20. należał do czołowych zawodników sekcji lekkoatletycznej, biegał na średnich dystansach, był rekordzistą i mistrzem okręgu krakowskiego, działaczem sekcji lekkiej atletyki, członkiem Wydziału AZS, prowadził szkolenie zawodników. Był ostatnim przedwojennym instruktorem sekcji.

W latach 1928–1929 został powołany na przeszkolenie wojskowe do Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty, a po jej ukończeniu odbywał służbę w 12. pułku piechoty w Wadowicach. Pozostał w wojsku i w 1932 r. został awansowany na stopień podporucznika. Już jako porucznik (awansowany 1 stycznia 1934 r.), przeniesiony został do Czortkowa na granicę wschodnią do KOP-u, a potem do miejscowości Krasne nad Uszą. Był dowódcą kompanii obwodowej Batalionu KOP „Krasne” w stopniu kapitana (awansowany 19 marca 1939 r.). Tam służył do wybuchu wojny i wejścia Armii Czerwonej. Zmobilizowany batalion został włączony w strukturę rezerwowej 35. dywizji piechoty, jako 2. batalion 207. pułku piechoty, dzieląc losy innych jednostek broniących Lwowa. Wkroczenie Armii Czerwonej na te tereny spowodowało opór KOP-u, Trnka został ranny w jednej z potyczek. Po zaleczeniu ran, przybył do Krakowa.

W dniu 2 kwietnia 1932 r. w Urzędzie Parafialnym w Rozwadowie zawarł związek małżeński z Marią Ludmiłą z domu Czarnek.

Z obawy przed aresztowaniem otrzymał fałszywą metrykę ślubu na nazwisko Leszczak Marian Józef, wydaną 31 września 1941 r. przez Rzymsko-Katolicki Urząd Parafialny Najświętszego Salwatora w Krakowie, podpisaną przez ks. dr. Franciszka Machaję. Posiadał też fałszywą legitymację pracownika kontraktowego w Inspektoracie Szkolnym w Łucku, datowaną na 22 stycznia 1937 r., poświadczoną w Krakowie (Bescheinigung) 28 października 1939 r.

Jako działacz narodowy wszedł do konspiracji. Od 1940 r. był żołnierzem NOW, pełniąc funkcje dowódcze w jednostkach terenowych i oddziałach bojowych na terenie Krakowa i powiatu krakowskiego, bocheńskiego i miechowskiego. Od 1941 r. do maja 1943 r. był komendantem Podokręgu Krakowskiego NOW (Kraków Zewnętrzny). Już w 1940 r. rozpoczął organizowanie oddziałów wojskowych NOW

sztabów wojskowych na terenach powiatów: krakowskiego, miechowskiego, myślenickiego, bocheńskiego, krzeszowickiego, a nawet podhalańskiego. Zwracał uwagę na wyszkolenie wojskowe, często z przedstawicielami sztabu okręgu jeździł na inspekcje Komend Powiatowych NOW i obwodów, m.in. ze swym zastępcą do spraw organizacyjnych Tadeuszem Migasem „Silnickim”, z-cą ds. propagandy Stanisławem Wolszą „Przybylskim”, Tadeuszem Kocwą „Czarnym”, „Młotem”, Antonim Józwą „Brzozą”, ppor. Janem Józwą „Wierzbą”, Zdzisławem Skorodeckim „Maciejem” – „Poremutem”. Kontrolował przebieg szkolenia wojskowego oraz pracę podległych mu komórek. Współorganizował i prowadził konspiracyjną Szkołę Podchorążych NOW w Krakowie, był w niej wykładowcą i egzaminatorem.

W czasie pełnienia przez niego funkcji komendanta Podokręg Krakowski NOW był liczebnie najsilniejszy w Okręgu Krakowskim. Jego siedziba znajdowała się w okolicy Grodkowic-Podłęża. Był dobrym organizatorem, a podokręg pod jego kierownictwem miał sprawnie działającą komendę. Wchodził w skład 28–29. zespołu prowadzącego z ramienia Komendy OK NOW rozmowy scaleniowe z AK.

W czasie akcji scaleniowej rozpoczął przekazywanie w 1943 r. podległych mu oddziałów NOW pod rozkazy komendy Okręgu Krakowskiego AK. Pracę tę kontynuował jego następcą na stanowisku Komendanta Podokręgu Krakowskiego Władysław Gałka „Lis”, „Wiktor”. Według szefa wywiadu Podokręgu Krakowskiego NOW Stanisława Musiałka „Jara”, „Rafała”, kpt. Trnka był planowany na dowódcę jednego z inspektoratów AK.

W okresie służby w NOW-AK został awansowany do stopnia majora służby stałej ze starszeństwem od 11 listopada 1943 r. Awans ten został zatwierdzony przez dowództwo WP w Londynie już po jego aresztowaniu w sierpniu 1944 r.

Współpracował między innymi z: Eugeniuszem Borowskim, Władysławem Owocem, Euzebiuszem Hauserem, Janem Szponderem, Władysławem Furką, Władysławem Gałką, Antonim Gręboszem, Tadeuszem Migasem, Marianem Pajdakiem, Adamem Stabrawą.

Będąc w dyspozycji Komendy AK w Krakowie, został wyznaczony na stanowisko dowódcze w AK w Częstochowie. Funkcji tej nie zdążył objąć, gdyż 6 sierpnia 1944 r. został przypadkowo aresztowany w łapance przez gestapo i osadzony w obozie w Płaszowie. Na skutek rozpoznania go przez Volksdeutscha Tadeusza Kretschmera (Kreczmera), jako oficera służby stałej i czynnego w organizacji podziemnej, został przewieziony do więzienia na Montelupich, a następnie wywieziony do obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen. Stąd z kolei przetransportowany został do obozu koncentracyjnego w Boelke Kaserne w Nordhausen, gdzie – według zaświadczenia PCK – zmarł w dniu 10 marca 1945 r. Jego symboliczna mogiła znajduje się na cmentarzu Rakowickim w Krakowie w rodzinnym grobowcu.

Odnznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi przed 1939 r.

Protokół przesłuchania Jerzego Kamińskiego w dniu 8 i 10 V 1950; Protokół przesłuchania Stanisława Musiałka z 3, 11 i 23 V 1950, s. 5, 68, 81, 116, IPNkr 43/0B; Protokół przesłuchania Eugeniusza Borowskiego z 24 IX 195, IPNkr 7854 II; Zeznanie J. Pazoły z 17 IV 1947 r., IPNkr 43/0B; Materiały do dziejów SN, s. 96, 98, 102, Polska Akademia Nauk w Krakowie-7821; Katalogi studenckie, sygn. SII-517; WFII-401, Filozofia rok akademicki 1926/27; WFII-404, Wydział Filozoficzny 1927/28, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; Zaświadczenie Związku Uczestników Walki Zbrojnej o Niepodległość

i Demokrację w Krakowie z 28 IV 1948; Postanowienie Sądu Grodzkiego w Krakowie z 14 VI 1947 sygn. 3 Zg 235/47, uznające zgon Teofila Trnki; Postanowienie Sądu Grodzkiego w Krakowie z 23 VI 1947 sygn. I 3 Ns 465/47 o powrocie do nazwiska Trnka żony i syna. Dokumenty w posiadaniu syna Krzysztofa Trnki; S. Gałka, *Narodowa Organizacja Wojskowa w szeregach Armii Krajowej Obwód Bochnia*, Wrocław 1989, s. 10, 53; W. Gołuński, *Narodowa Organizacja Wojskowa Okręg Krakowski*, mps, s. 1, 5–7; R. Rybka, K. Stepan, *Rocznik Oficerski 1939, Stan na dzień 23.03.1939 r.*, Kraków 2006, s. 65, 933; R. Rybka, K. Stepan, *Awanse oficerskie w Wojsku Polskim 1935–1939*, Kraków 2003, s. 485; J. Prochowicz, *Walki oddziałów KOP na obszarach północno-wschodniej Polski*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” nr 13, Białystok 2000; Cz. Michalski, *Akademicki Związek Sportowy w Krakowie 1909–1945*, część I, Kraków 2007, s. 63, 105, 108, 161;

Tomasz Jan Biedroń